

SPECYFIKA POLITYCZNA I PRAWNA PROCESU PRZYJĘCIA REPUBLIKI MACEDONII (FYROM) DO ONZ 1991–1993)¹

CEZARY KRATA, RAFAŁ WOŹNICA

ABSTRACT. *The political and legal specifics of the process of admitting the Republic of Macedonia (FYROM) to the UN (1991–1993).* After declaring independence in 1991, the Republic of Macedonia faced the need to confirm its statehood on the international stage. However, despite meeting all the criteria for statehood, Greek actions meant that Macedonia faced unprecedented pressure and obstacles, and the process of international recognition dragged on for years. According to the Greek perspective, the name, flag, and the constitution of Macedonia represented a potential threat to the territorial integrity of Greece. Consequently, Greece denied the new state the right to its national symbols and employed all available means to prevent the international recognition of Macedonia and its membership in international organizations. This article employs an analytical approach to examine the process of the Republic of Macedonia's admission to the UN. In the initial section of the text, the authors present Macedonia's efforts to achieve international recognition within the European Community. The initial measures undertaken in this forum were a consequence of a consensus within the international system that the Macedonian issue should be resolved by European countries. However, despite the fact, that the Republic of Macedonia met all the criteria for international recognition, it was delayed for political reasons. The authors then proceed to analyze the process of admitting the Republic of Macedonia to the UN. The procedure, characterized by the dispute with Greece, exhibited numerous deviations from standard procedures and accepted norms. The authors contend that while the UN's actions broke the political deadlock, they were in violation of the principles outlined in the United Nations Charter. The precedents illustrated the UN's inconsistent approach in contentious situations.

STRESZCZENIE. Po ogłoszeniu niepodległości w 1991 r. Republika Macedonii stanęła przed koniecznością potwierdzenia swej państwowości na arenie międzynarodowej. Jednak pomimo spełnienia wszystkich kryteriów państwowości, greckie działania spowodowały, że Macedonia stanęła w obliczu bezprecedensowej presji i przeszkód, a proces uznania międzynarodowego ciągnął się latami. Zdaniem Greków nazwa państwa, flaga oraz konstytucja Macedonii stanowiły zagrożenia dla integralności terytorialnej Grecji. Tym samym Grecja odmawiała nowemu państwu prawa do jej symboli narodowych, dodatkowo wykorzystując wszelkie dostępne środki, aby zapobiec międzynarodowemu uznaniu Macedonii oraz jej członkostwu w organizacjach międzynarodowych. Przedmiotem analizy w tym artykule jest proces przyjęcia Republiki Macedonii (RM) do ONZ. W pierwszej kolejności Autorzy przedstawili starania Macedonii o uznanie międzynarodowe na forum Wspólnoty Europejskiej. Podjęcie pierwszych działań na tym forum wynikało z konsensusu istniejącego w systemie międzynarodowym, że problem macedoński powinien zostać rozwiązany przez państwa europejskie. Jednak, pomimo że Republika Macedonii spełniła wszystkie kryteria uznania międzynarodowego, to uległo ono przedłużeniu ze względów politycznych. W dalszej kolejności Autorzy poddali analizie proces przyjęcia Republiki Macedonii do ONZ. Procedura, zdominowana przez spór z Grecją, przebiegała bowiem w sposób szczególny, z licznymi odstępstwami od standardowych procedur i przyjętych norm. Autorzy argumentują, że chociaż działania ONZ pozwoliły na przełamanie politycznego impasu, to stanowiły naruszenie zasad Karty Narodów Zjednoczonych.

¹ Niniejsza publikacja została sfinansowana ze środków Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych w ramach Programu Strategicznego Inicjatywa Doskonałości w Uniwersytecie Jagiellońskim.

Wyszczególnione w ten sposób precedensy, pozwoliły na wykazanie jak niekonsekwentna potrafi być praktyka ONZ w sytuacjach spornych.

Autorzy:

Cezary Krata, Uniwersytet Jagielloński, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych, ul. Władysława Reymonta 4, 30-059 Kraków, Polska, cezary.krata@student.uj.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-0522-3522>

Rafał Woźnica, Uniwersytet Jagielloński, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych, ul. Władysława Reymonta 4, 30-059 Kraków, Polska, rafal.woznica@uj.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7623-4100>

Keywords: international recognition, macedonian issue, United Nations, Greece, Republic of Macedonia, FYROM

Słowa kluczowe: uznanie międzynarodowe, kwestia macedońska, Organizacja Narodów Zjednoczonych, Grecja, Republika Macedonii, FYROM

Balkanica Posnaniensia. Acta et studia, XXXII, Poznań 2025, Wydawnictwo Wydziału Historii UAM, pp. 259–275, ISBN 978-83-67284-72-1, ISSN 0239-4278. Polish text with summaries in English and Polish

<https://doi.org/10.14746/bp.2025.32.13>

Krwawy rozpad Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii (SFRJ), zapoczątkowany interwencją Jugosłowiańskiej Armii Narodowej (JNA) w Słowenii i następnie rozprzestrzeniający się na Chorwację oraz Bośnię i Hercegowinę spowodował, że dla Macedończyków dalsze pozostawanie w strukturach jugosłowiańskich wiązało się z ryzykiem uwikłania w konflikty o charakterze międzyetnicznym i terytorialnym, nieposiadające bezpośredniego związku z interesem narodowym Macedonii. W tej sytuacji Macedończycy podobnie jak Słowenci i Chorwaci postanowili wystąpić z federacji i utworzyć niepodległe państwo. Decyzja ta została zalegitymizowana w drodze referendum niepodległościowego, przeprowadzonego 8 września 1991 roku. Wynik głosowania, w którym 95,1% głosujących opowiedziało się za niepodległością, dostarczył władzom republiki mandat do jednostronnej deklaracji suwerenności². Formalnoprawny proces niepodległości Republiki Macedonii (RM) zakończył się 17 listopada 1991 roku, gdy ówczesny prezydent Kiro Gligorow proklamował niepodległość RM, a Zgromadzenie Republiki przyjęło konstytucję. Tym samym Macedonia dokonała formalnej secesji z federacji jugosłowiańskiej. Należy jednak podkreślić, że przywódcy macedońscy przeprowadzili proces uzyskiwania niepodległości bardzo ostrożnie, uważając, „aby nie być krok przed innymi republikami”³. Wynikało to z faktu, że proces niepodległości Macedonii był w dużej więk-

² Referendum niepodległościowe zostało zbojkotowane przez ludność albańską, stanowiącą ponad 20% obywateli Republiki Macedonii.

³ J. H. Sokalski, *An ounce of prevention: Macedonia and the UN experience in preventive diplomacy*, Washington 2003, s. 40.

szym stopniu efektem rozpadu Jugosławii, aniżeli działaniem zainicjowanym przez samych Macedończyków. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że Macedonia jako jedyna w roku 1991 opuściła SFRJ w sposób bezkrwawy⁴.

Oczywiście sama deklaracja niepodległości nie musi nic znaczyć, jeśli nie towarzyszą jej dwa istotne elementy. Pierwszy ma charakter wewnętrzny i wyraża się poprzez utworzenie własnego całościowego aparatu państwowego. Jego nieodłączną częścią jest utworzenie armii, która będzie w stanie zagwarantować suwerenność i integralność państwa. Drugi element ma charakter zewnętrzny i dotyczy uznania międzynarodowego. Proces niepodległości nie osiągnie swojego celu, jakim jest stworzenie warunków trwałej niepodległości państwa, jeżeli niepodległość ta nie zostanie uznana przez inne państwa za część porządku międzynarodowego.

W tej sytuacji kolejnym etapem budowy trwałej państwowości Macedonii było zabieganie o międzynarodową legitymizację. Kluczowym celem polityki zagranicznej nowo powstałego państwa było uzyskanie uznania na arenie międzynarodowej. Doskonale zdawał sobie sprawę z tego prezydent Kiro Gligorow, który natychmiast po ogłoszeniu Konstytucji RM, wysłał do głów państw i rządów pismo z wezwaniem do oficjalnej akceptacji Macedonii. K. Gligorow podkreślił, że Macedonia spełniała wszystkie warunki prawno-międzynarodowe i była gotowa konstruktywnie współpracować z sąsiadami. Przypominając genezę niepodległości Macedonii, prezydent podkreślił, że „niepodległość państwa nie może być pełna ani zabezpieczona bez jej uznania przez inne państwa”⁵. Osiągnięcie tego celu wymagało zaangażowania wszystkich zasobów dyplomatycznych Macedonii, a jednym z kluczowych warunków było uzyskanie członkostwa w Organizacji Narodów Zjednoczonych⁶.

Proces konsolidacji niepodległości przez RM został znacząco skomplikowany na skutek obiekcji ze strony państw ościennych. Serbia nie honorowała autokracji Macedońskiego Kościoła Prawosławnego⁷, Bułgaria, pomimo wczesnego *de iure* uznania państwowości, odmawiała uznania odrębności języka oraz narodu macedońskiego⁸. Albania instrumentalizowała mniejszość albańską zamieszkującą Macedonię, wykorzystując ją jako narzędzie presji politycznej na władze w Skopju⁹. W sposób

⁴ „Bezkrwawa secesja” została przypieczętowana porozumieniem osiągniętym 21 lutego 1992 roku pomiędzy prezydentem Kiro Gligorowem a szefem sztabu generalnego Jugosłowiańskiej Armii Ludowej (JNA) generałem Blagoje Adżiciem, na podstawie którego JNA wycofała się z terytorium Macedonii.

⁵ Државен Архив на Република Северна Македонија, kolekcja 1386, dział 801 [dalej: ДАРСМ], dok. nr 08–1427 (Писмо на претседателот Киро Глигоров до сите шефови на држави и влади во светот за признавање на Република Македонија, Скопје 2.12.1991).

⁶ Д. Малески, *Бето од катран: Македонија во меѓународните односи (1991–1993)*, Скопје 2012, s. 211–227.

⁷ M. Korzeniewska-Wiszniewska, *Serbowie jako mniejszość w warunkach transformacji politycznej w państwach byłej Jugosławii 1995–2016*, Kraków 2017, s. 367–369.

⁸ R. Woźnica, *Miejsce Macedonii w polityce zagranicznej Bułgarii po 1991 roku* [w:] *Macedoński dyskurs niepodległościowy. Historia–kultura–literatura–język–media*, red. I. Stawowy-Kawka, M. Kawka, Kraków 2011, s. 233–242.

⁹ I. Stawowy-Kawka, *Albańczycy w Macedonii 1944–2001*, Kraków 2014, s. 205–220.

szczególnie ostry zareagowała Grecja, generując tzw. problem macedoński, określany w literaturze jako „spór o nazwę”. Zgodnie ze stanowiskiem greckim konstytucja, nazwa państwa (Republika Macedonii) oraz symbole narodowe (flaga z wizerunkiem Słońca z Werginy) stanowiły zagrożenie dla integralności terytorialnej Grecji, implikując potencjalne roszczenia terytorialne wobec greckiego regionu Macedonia. W efekcie Grecja odmawiała nowemu państwu prawa do jego symboli narodowych i domagała się zmiany nazwy państwa na „niezawierającą określenia Macedonia”¹⁰. Rezultatem takiego stanowiska była grecka polityka utożsamiana z „aktywną dyplomacją blokującą”, wykorzystująca członkowsko w organizacjach międzynarodowych, aby uniemożliwić nowemu państwu uzyskanie pełnej akceptacji¹¹. Konsekwencją tych działań była długotrwała blokada międzynarodowa RM. Grecka polityka skutkowała tworzeniem bezprecedensowych barier utrudniających nowemu państwu proces uznania międzynarodowego, budowy podmiotowości prawno-politycznej w systemie międzynarodowym. Stawiała państwo macedońskie w stanie zawieszenia i częściowej suwerenności.

Przedmiotem analizy w niniejszym artykule jest proces przyjęcia Republiki Macedonii do ONZ. W pierwszej kolejności Autorzy przedstawiają walkę Macedonii o uznanie międzynarodowe na forum Wspólnoty Europejskiej. Podjęcie pierwszych działań w tej kwestii wynikało z konsensusu istniejącego w systemie międzynarodowym, że problem macedoński powinien zostać rozwiązany przez państwa europejskie. RM spełniła wszystkie kryteria uznania międzynarodowego, jednak proces ten uległ wydłużeniu ze względów politycznych. W dalszej kolejności analizie poddano proces przyjęcia RM do ONZ. Procedura ta przebiegała w sposób szczególny, z licznymi odstępstwami od standardowych norm i zasad działania. Wyszczególnione w ten sposób precedensy pozwolą na wykazanie, jak niekonsekwentna potrafi być praktyka ONZ w sytuacjach o spornym wydźwięku. Prawo międzynarodowe reguluje procedury uznania i przyjęcia do organizacji międzynarodowych poprzez formalnie ustalone kryteria i procesy. W praktyce procedury formalnie neutralne są jednak podatne na rozmaite naciski polityczne, co więcej mogą być instrumentalizowane przez państwa mające dostęp do procedur umożliwiających blokowanie poszczególnych decyzji. Napięcie pomiędzy uniwersalnością norm prawnych a partykularyzmem interesów państwowych stanowi jedno z fundamentalnych wyzwań dla międzynarodowego porządku prawnego. Przyjęcie RM do ONZ w 1993 roku stanowi taką egzemplifikację upolitycznienia procedury międzynarodowej. Grecja, dysponując dostępem do instrumentów proceduralnych organizacji, potrafiła blokować ten proces, zmuszając ONZ do odstąpienia od formalnych reguł zawartych w Karcie Narodów Zjednoczonych, aby znaleźć kompromis polityczny. Przypadek ten oznacza, że uniwersalne procedu-

¹⁰ Eadem, *Republika Macedonii i Macedończycy w greckiej polityce po 1991 r.* [w:] *Macedoński dyskurs niepodległościowy. Historia–kultura–literatura–język–media*, red. I. Stawowy-Kawka, M. Kawka, Kraków 2011, s. 203–212.

¹¹ N. Zahariadis, *Greek Policy toward the Former Yugoslav Republic of Macedonia 1991–1995*, „Journal of Modern Greek Studies” 1996, t. 14, nr 2 (1996), p. 303–327.

ry, regulujące przyjęcie do organizacji międzynarodowych niezależnie od deklarowanej neutralności, bywają instrumentalizowane przez podmioty posiadające wystarczającą siłę polityczną i dostęp do procedur.

Zamysłem Autorów jest analiza procesu przyjęcia Republiki Macedonii do ONZ z perspektywy stosunków międzynarodowych. Głównym celem jest rekonstrukcja przebiegu tego procesu i identyfikacja odstępstw od standardowych procedur przyjmowania nowych członków ustanowionych w Karcie Narodów Zjednoczonych oraz wewnętrznych aktach ONZ. Sformułowany problem badawczy koncentruje się na kwestiach: w jakim stopniu proces przyjęcia Macedonii stanowił odstępstwo od obowiązujących norm prawnych oraz jakie uwarunkowania polityczne zdeterminowały jego ostateczny kształt.

W artykule przyjęto założenie, że przyjęcie Macedonii do ONZ w 1993 r. stworzyło precedens proceduralny, będący świadectwem upolitycznienia formalno-instytucjonalnych mechanizmów organizacji. Przebieg badanego procesu został w decydującym stopniu ukształtowany pod wpływem czynników politycznych, w szczególności pod naciskiem sprzeciwu Grecji. Podstawę źródłową pracy stanowią w głównej mierze źródła pierwotne pochodzące z Archiwum Państwowego Republiki Macedonii Północnej (*Државен Архив на Република Северна Македонија*, ДАРСМ) oraz dokumenty Organizacji Narodów Zjednoczonych – rezolucje, raporty i noty dyplomatyczne. Bazę źródłową uzupełniają wspomnienia bezpośrednich uczestników opisywanych wydarzeń: prezydenta RM Kira Gligorowa, ministra spraw zagranicznych Denka Maleskiego i doradcy ówczesnego premiera Grecji, Teodorosa Skilakakisa. W celu przedstawienia szerszego kontekstu wykorzystano opracowania uznanych badaczy polskich, macedońskich i greckich. Wykorzystana metodologia łączy elementy analizy prawno-instytucjonalnej z perspektywą historyczną. Pozwala to na wieloaspektowe odtworzenie procesu przyjęcia RM do ONZ, przy wykazaniu rozbieżności istniejących między praktyką a normatywnymi zapisami Karty Narodów Zjednoczonych (NZ) oraz wewnętrznymi regulaminami organizacji.

MACEDONIA NA RINGU EUROPEJSKIM¹²

Zdaniem prezydenta RM Kiro Gligorowa uzyskanie przez Macedonię członkostwa w Organizacji Narodów Zjednoczonych było uwarunkowane uprzednim uzyskaniem *de iure* uznania ze strony Wspólnot Europejskich (WE). W świetle takiej oceny sytuacji 20 grudnia 1991 roku Macedonia złożyła wniosek o uznanie do WE, załączając dokumentację dotyczącą rezultatów referendum niepodległościowego oraz zbiór przyjętego ustawodawstwa, mający potwierdzać spełnienie kryteriów państwo-

¹² Śródtytuł nawiązuje do określenia użytego przez Kira Gligorowa. Macedoński prezydent, porównał swój kraj do niedoświadczonego boksera wagi lekkiej, który przyjmuje ciosy od przeciwnika wagi ciężkiej. Podkreślił jednak, „będziemy się podnosić po każdym knockdownie”.

wości¹³. Wspomniane kryteria zostały zawarte w Deklaracji w sprawie Jugosławii¹⁴ oraz Deklaracji w sprawie kryteriów uznawania nowych państw Europy Wschodniej i Związku Radzieckiego¹⁵, przyjętych przez państwa członkowskie Wspólnoty Europejskiej 16 grudnia 1991 r. Dokumenty te ustanawiały zbiór warunków, których spełnienie uznano za niezbędny warunek legitymizacji międzynarodowej państw powstałych z rozpadu Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii oraz Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich.

Na skutek skutecznych działań dyplomatycznych Grecji do ogólnych kryteriów zawartych w Deklaracji w sprawie Jugosławii wprowadzono klauzulę szczególną (*sui generis*), adresowaną wyłącznie do jednej republiki byłej Jugosławii¹⁶. Klauzula ta nałożyła dodatkowe warunki obligujące Skopje do złożenia gwarancji konstytucyjnych, iż nie będzie wysuwać roszczeń terytorialnych wobec sąsiadującego państwa członkowskiego WE (tj. Grecji) oraz nie zaangażuje się w żadne działania propagandowe o wroгим charakterze, co *de facto* obejmowało także kwestię używania nazwy państwa, mogącą implikować roszczenia terytorialne¹⁷.

W odpowiedzi na te wymogi Zgromadzenie RM przyjęło 6 stycznia 1992 roku dwie poprawki konstytucyjne. Pierwsza stanowiła, że RM nie miała żadnych roszczeń terytorialnych wobec swoich sąsiadów, a art. 3 ust. 3 ustawy zasadniczej RM („Granica Republiki Macedonii może zostać zmieniona jedynie zgodnie z Konstytucją”) został zastąpiony akapitem: „Zmiana granicy Republiki Macedonii może nastąpić wyłącznie zgodnie z Konstytucją i w oparciu o zasadę dobrowolności oraz zgodnie z ogólnie przyjętymi normami międzynarodowymi”. Na mocy drugiej poprawki do Konstytucji dodano artykuł 49 ustęp 1 ze sformułowaniem, że „Republika nie będzie ingerować w suwerenne prawa innych państw i w ich sprawy wewnętrzne”¹⁸.

Pomimo wprowadzenia wymaganych zmian konstytucyjnych oraz i pozytywnej opinii Komisji Badintera, państwa członkowskie WE wstrzymały się z ostatecznym uznaniem RM – Grecja zdołała zawetować decyzję w tej sprawie¹⁹. Chociaż

¹³ ДАPCM, dok. nr 08–1561.

¹⁴ Extraordinary EPC Ministerial Meeting, Brussels, *Declaration on Yugoslavia*, 16.12.1991, „British Yearbook of International Law” 1991, s. 560–561.

¹⁵ Extraordinary EPC Ministerial Meeting, Brussels, *Declaration on the guidelines on the recognition of new states in Eastern Europe and in the Soviet Union*, 16.12.1991, Annex II, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n91/497/20/pdf/n9149720.pdf> [dostęp: 20.08.2025].

¹⁶ *Declaration on Yugoslavia*, s. 561. Zabiegi premiera Konstantinosa Mitsotakisa o umieszczeniu w deklaracji w sprawie Jugosławii klauzuli szczególnej opisał jego ówczesny doradca, Theodoros Skilakakis: Θ. Σκυλακάκης, *Στο όνομα της Μακεδονίας*, Αθήνα 1995, s. 63–65.

¹⁷ *Declaration on Yugoslavia*, s. 561.

¹⁸ Амандмани I и II на Уставот на Република Македонија [w:] „Службен весник на Република Македонија”, t. 48, nr 1, 10.01.1992, s. 1.

¹⁹ *Statement by the Presidency of the European Community on the recognition of Yugoslav Republics*, 9/92, 15.01.1992, „European Political Cooperation Documentation Bulletin” [dalej: EPCDB] 1992, t. 8, s. 71, <http://aei.pitt.edu/36872/1/A2881.pdf> [dostęp: 1.09.2025]. Deklaracja WE w sprawie Jugosławii z 16 grudnia 1991 roku stanowiła, że Komisja Badintera będzie wyrażać opinie w kwestii uznania niepodległości każdej z ubiegających się republik przed wdrożeniem takiego uznania 15 stycznia

Wspólnota ustanowiła swój własny mechanizm uznawania państw, to nie respektowała opinii Komisji Batindera. „Domniemanemu państwu” (czyli Macedonii) odmówiono uznania, ponieważ sąsiedni kraj sprzeciwiał się jego nazwie. Kwestia ta nie została rozwiązana do końca 1992 r. W maju Rada Ministrów Unii Europejskiej (UE) zasugerowała, że była skłonna uznać Macedonię za suwerenne i niepodległe państwo, ale tylko pod nazwą która mogła być zaakceptowana przez wszystkie zainteresowane strony²⁰. Absurdalność sytuacji w jakiej znalazła się Macedonia stała się jeszcze większa od czerwca 1992 r., gdy WE w oficjalnej nomenklaturze przyjęły w stosunku do tego państwa skrótowe określenie FYROM (z ang. *Former Yugoslav Republic of Macedonia*, pol. Była Jugosłowiańska Republika Macedonii – BJRM). Było to następstwo realizacji zapisów Deklaracji Lizbońskiej, w których WE wyraziły gotowość uznania „Byłej Jugosłowiańskiej Republiki Macedonii (FYROM) w istniejących granicach, pod nazwą niezawierającą określenia Macedonia”²¹. Dzięki temu rozwiązaniu Grecja mogła realizować swój cel, jakim było odmówienie uznania przez WE państwa używającego nazwę „Macedonia”. Używanie tymczasowej nomenklatury (FYROM) pozwalało wyeliminować problematyczny termin z oficjalnych negocjacji. Dramatyczną sytuację, w jakiej znalazła się wówczas RM podkreślał jej prezydent K. Gligorow. Dnia 2 maja 1992 r. skomentował on stanowisko WE słowami: „uwarunkowanie tego uznania nazwą naszego państwa, która byłaby do przyjęcia dla wszystkich stron, jest bezprecedensowe... wprowadza sytuację, na którą żaden naród nie pozwoliłby, bowiem to podważa jego tożsamość i godność”²².

Kwestia uznania Macedonii przez państwa WE została zredukowana do rywalizacji o siłę i wpływy pomiędzy Atenami a Skopjem, przy czym Grecja miała znaczną przewagę w postaci faktycznego weta wobec kształtowania polityki WE w tej sprawie. Działalność dyplomatyczną na rzecz uznania międzynarodowego RM w ramach WE prowadzono do końca 1992 r. W przededniu szczytu WE w Edynburgu (11–12 grudnia 1992 r.) K. Gligorow po raz kolejny wystosował list do szefów państw i rządów europejskich, w którym krótko stwierdził, że “to ostatnia godzina, by uznać

1992 roku. W opinii nr 6 Komisja stwierdziła, że Macedonia spełnia kryteria określone w Wytocznych (...) oraz w Deklaracji w sprawie Jugosławii. Zdając sobie sprawę, że Grecja sprzeciwiała się używaniu nazwy „Macedonia”, komisja wyraźnie odniosła się do gwarancji prawnych i politycznych, w których Macedonia rzekła się wszelkich roszczeń terytorialnych i zgodziła się powstrzymać od „wrogiej propagandy” wobec jakiegokolwiek sąsiedniego państwa. Pomimo że nie zalecono wyraźnie uznania Macedonii, co pozostało decyzją polityczną WE, opinia komisji nie mogła być bardziej przychylna; Yugoslavia Peace Conference, *Arbitration Commission, opinion No. 6*, 11.01.1992, „International Legal Materials” 1992, t. 21, nr 6, s. 1507–1511; R. Woźnica, *Działalność Komisji Badintera w kontekście uznania państw powstałych po rozpadzie Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii*, „Politeja” 2025, t. 1, nr 2, s. 255–274.

²⁰ Statement on the Former Yugoslav Republic of Macedonia by an Informal Meeting of Ministers for Foreign Affairs in Guimaraes on 1 and 2 May 1992, 92/164, 4.05.1992, EPCDB 1992, t. 8, s. 213, <http://aei.pitt.edu/36872/1/A2881.pdf> [dostęp: 1.09.2025].

²¹ Declaration on the former Yugoslavia. Conclusions of the European Council 26/27 June 1992, 92/254, 27.06.1992, EPCDB 1992, t. 8, s. 213, <http://aei.pitt.edu/36872/1/A2881.pdf> [dostęp: 1.09.2025].

²² Единствена пречка е повторно Грција, „Нова Македонија”, 3.05.1992, s. 1.

Republikę Macedonii²³. Spotkanie w Edynburgu nie wniosło niczego nowego. Tylko siedem państw (spoza WE) zdecydowało się uznać RM, zaledwie z trzema władzami w Skopju zdołały nawiązać stosunki dyplomatyczne. Wobec nieskuteczności dotychczasowej strategii, zasadne jest pytanie o przyczyny tak długotrwałego skupienia się macedońskiej dyplomacji na forum wspólnotowym. Klucz do odpowiedzi leży w stanowiskach kluczowych aktorów systemowych. 7 kwietnia 1992 roku Stany Zjednoczone, ogłaszając uznanie niepodległości Słowenii, Chorwacji i Bośni i Hercegowiny, w przypadku Macedonii stwierdziły, że „będą w dalszym ciągu intensywnie współpracować ze Wspólnotą Europejską i jej państwami członkowskimi w celu szybkiego rozwiązania problemów między Grecją a Republiką Macedonii”²⁴. Oznaczało to tym samym uznanie prymatu WE w procesie uznawania państwa macedońskiego. Analogiczne stanowisko przedstawił Sekretarz Generalny ONZ Boutros Ghali, który w odpowiedzi na list K. Gligorowa i wniosek o przyjęcie Macedonii do ONZ (z 30 lipca 1992 r.) potwierdził, że „istnieje swego rodzaju porozumienie, że kwestia uznania Macedonii powinna zostać w pierwszej kolejności rozwiązana w ramach europejskich”²⁵. Wobec takiego stanowiska wniosek o członkostwo nie skutkował dalszymi działaniami. Zmiana stanowiska ONZ w tej sprawie nastąpiła wraz z eskalacją konfliktów na terenie byłej Jugosławii. Kwestia uznania Macedonii przestała być postrzegana wyłącznie przez pryzmat stanowiska Grecji, zaczęto ją redefiniować w kategoriach bezpieczeństwa regionalnego. Narastające obawy przed destabilizacją RM i powstaniem kolejnego ogniska konfliktu na Bałkanach spowodowały, że Macedonię zaczęto uznawać za czynnik mogący stabilizować napiętą sytuację w regionie²⁶. Ostatecznie w grudniu 1992 r., podczas szczytu w Edynburgu przywódcy WE uznali, że nie byli w stanie wypracować rozwiązania w kwestii uznania i nazwy FYROM, przekazując rozwiązanie tego problemu do ONZ²⁷.

²³ ДАРСМ, dok. nr 08–2951 (*Писмо од Киро Глигоров до шефовите на државите и владите на ЕЗ спроти состанокот во Единбург*, 2.12.1992).

²⁴ *Statement on United States Recognition of the Former Yugoslav Republics*, 7.04.1992, <http://buslibrary.tamu.edu/research/papers/1992/92040705.html> [dostęp: 1.09.2025].

²⁵ „Mówi się, że w Radzie Bezpieczeństwa dominuje konkluzja, że uznanie Macedonii jest sprawą europejską, że powinna ją rozwiązać Wspólnota Europejska” oraz „30 lipca Parlament podjął decyzję i na podstawie tej decyzji wysłałem list do Sekretarza Generalnego ONZ Boutrosa Ghali, w którym poprosiłem o przyjęcie Republiki Macedonii do Organizacji Narodów Zjednoczonych. Jednak nasz wniosek nie został objęty postępowaniem z nietrudnych do domyślenia się powodów. Ponownie potwierdzono, że istnieje swego rodzaju porozumienie, że kwestia uznania Macedonii powinna zostać w pierwszej kolejności rozwiązana w ramach europejskich”, K. Глигоров, *Македонија е сè што имаме*, Скопје 2001, s. 293, 310.

²⁶ Wyraźnie wskazywało na to wspólne oświadczenie wydane przez brytyjskiego premiera Johna Majora oraz amerykańskiego prezydenta George’a W. Busha, w którym zapowiedzieli ścisłą współpracę oraz podjęcie środków, mających na celu zapobieżenie rozprzestrzenianiu się konfliktu w Kosowie i Macedonii. Deklaracja stanowiła sygnał zaangażowania społeczności międzynarodowej w utrzymanie integralności terytorialnej Macedonii, traktowanej jako „prewencyjny bufor bezpieczeństwa”; *George W. Bush Joint Statement with Prime Minister John Major of the United Kingdom on the Former Yugoslavia*, 20.12.1992, <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/joint-statement-with-prime-minister-john-major-the-united-kingdom-the-former-yugoslavia> [dostęp: 1.09.2025].

²⁷ K. Глигоров, op. cit., s. 326–327.

PROCEDURA PRZYJĘCIA REPUBLIKI MACEDONII DO ONZ

Po niepowodzeniu procesu uznania RM przez państwa członkowskie WE, uwaga jej dyplomacji skupiła się na ONZ. Działania były prowadzone pod kuratelą K. Gligorowa i ministra spraw zagranicznych Denka Maleskiego. Bezpośrednie, intensywne kontakty nawiązano w drugiej połowie 1992 r., gdy rząd Nikoli Kljusewa podjął decyzję o złożeniu wniosku o członkostwo RM w ONZ. Jak wspomniano wcześniej, początkowo wniosek ten nie był jednak procedowany. Dnia 11 listopada 1992 r. podczas spotkania między K. Gligorowem i ministrem D. Maleskim z Boutrosem Ghalim rozmawiano o podjęciu procedury przyjęcia przez ONZ²⁸. Tydzień później Sekretarz Generalny ONZ spotkał się z greckim premierem Konstantinosem Mitsotakisem. W tym czasie było już jasne, że procedura przyjęcia RM nie będzie łatwym zadaniem. Z drugiej strony, wraz z pogorszeniem się sytuacji politycznej na obszarze postjugosłowiańskim, kwestię tę zaczęto umieszczać w kontekście spraw dotyczących bezpieczeństwa regionalnego. Obawiano się, że Macedonia wkrótce mogła stać się kolejnym ogniskiem kryzysu na Bałkanach²⁹. Zmiana nastawienia naczelnych organów ONZ do kandydatury Macedonii nie oznaczała jednak, że proces akcesyjny będzie przebiegać bezproblemowo.

Zagadnienie przyjęcia nowych członków do ONZ jest regulowane w art. 4 Karty NZ, który stanowi, że „członkostwo w Organizacji jest otwarte dla wszystkich miłujących pokój państw, które przyjmą zobowiązania zawarte w Karcie i, zdaniem Organizacji, są w możności i pragną te zobowiązania wypełniać”³⁰. Podstawę prawną procedury akcesyjnej stanowi art. 4 ust. 2 tego, który przyznaje kompetencje decyzyjne Radzie Bezpieczeństwa oraz Zgromadzeniu Ogólnemu ONZ. Sama procedura jest doprecyzowana na podstawie regulaminów głównych organów ONZ i praktyki opartej na wieloetapowym i zhierarchizowanym procesie decyzyjnym. Państwo ubiegające się o członkostwo składa pisemny wniosek do Sekretarza Generalnego, który następnie przekazuje go Radzie Bezpieczeństwa³¹. Ta rozpatruje wniosek, przygotowuje raport i rekomendację, co jest koniecznym warunkiem podjęcia działań przez Zgromadzenie Ogólne ONZ. Przyjęcie rekomendacji w Radzie Bezpieczeństwa następuje większością 2/3 głosów, przy braku sprzeciwu któregośkolwiek spośród pięciu stałych członków³². Mechanizm prawa weta stałego członka Rady Bezpieczeństwa wprowadza w tym procesie element politycznej selektywności, podporządkowując kwestię członkostwa wymogom racji stanu i geopolitycznej kalkulacji mocarstw, co często stoi w sprzeczności z uniwersalistycznymi deklaracjami Karty NZ. Gdy po wydaniu rekomendacji sprawa trafia do Zgromadzenia

²⁸ ДАPCM, dok. nr 08–2585 (12.11.1992).

²⁹ D. Owen, *Balkan Odyssey*, New York 1995, s. 91.

³⁰ Karta Narodów Zjednoczonych [dalej KN ONZ], 1945, art. 4.

³¹ UN Security Council, *Provisional Rules of Procedure*, rdz X, pkt 58–60; KN ONZ, art. 27.

³² KN ONZ, art. 27.

Ogólnego, podejmuje ono decyzję o przyjęciu nowego członka za pomocą większości 2/3 przedstawicieli (obecnych i głosujących)³³. Państwo kandydujące uzyskuje wówczas formalny status członka ONZ, jego delegacja otrzymuje miejsce w porządku obrad Zgromadzenia Ogólnego a flaga państwowa zostaje wywieszona przed siedzibą organizacji w Nowym Jorku.

Należy zwrócić uwagę, że istotna z punktu widzenia przypadku kandydatury Macedonii powinna być opinia doradcza wydana przez Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości (MTS) 28 maja 1948 r. Za niedopuszczalne uznano w niej formułowanie warunków przyjęcia do ONZ, wykraczających poza zapisy znajdujące się w art. 4 Karty NZ³⁴. Stwierdzenie to powinno stanowić podstawę prawną dla zakwestionowania legalności i zasadności dodatkowych warunków uznania, które były stawiane RM pod naciskiem Grecji. Praktyka procesu przyjęcia Macedonii w poczet członków ONZ charakteryzowała się jednak przekroczeniem zasad wyznaczonych w Karcie NZ, jak i w opinii MTS.

Impas dotyczący rozpatrzenia wniosku RM o członkostwo trwał kilka miesięcy z powodu macedońsko-greckiego sporu o nazwę³⁵. Ateny, wykorzystując swoją pozycję członka ONZ, podejmowały działania mające zablokować działania RM. Ani Sekretarz Generalny ani Rada Bezpieczeństwa ONZ nie podjęli żadnych formalnych działań w tej kwestii przez ponad pół roku. Dopiero gdy Macedonia ponowiła wniosek o członkostwo w ONZ na początku 1993 r., Boutros Ghali przekazał go Przewodniczącemu Rady Bezpieczeństwa (22 stycznia), dołączając do korespondencji także wcześniejszy wniosek (z 30 lipca 1992 r.). Reakcja Grecji na te działania była niemal natychmiastowa. W liście z 25 stycznia 1993 r., skierowanym do Sekretarza Generalnego ONZ, minister spraw zagranicznych Grecji stwierdził, że jego państwo stanowczo sprzeciwiało się przyjęciu wnioskodawcy do ONZ „przed rozwiązaniem pewnych nierozstrzygniętych kwestii niezbędnych do zapewnienia pokoju i stabilności, a także dobrosąsiedzkich stosunków w regionie”³⁶. W piśmie podkreślono, że przyjęcie RM „przed spełnieniem niezbędnych warunków wstępnych, a w szczególności zaniechaniem używania nazwy «Republika Macedonii», utrwaliłoby i zwiększyłoby napięcia i nie sprzyjałoby pokojowi i stabilności w i tak już ogarniętym problemami regionie”³⁷. Greckie działania odniosły efekt. W rozmowie telefonicznej ambasador Japonii przy ONZ, ówczesnie pełniący funkcję przewodniczącego Rady Bezpieczeństwa ONZ, poinformował ministra D. Maleskiego, że na

³³ UN General Assembly, *Rules of Procedure*, pkt 83.

³⁴ International Court of Justice, *Advisory opinion*, 28.05.1948, <https://www.icjci.org/index.php/node/103739> [dostęp: 6.09.2025].

³⁵ L. Sievers, S. Daws, *The procedure of the UN Security Council*, Oxford 2014, s. 421–422; I. Stawowy-Kawka, *Republika Macedonii i Macedończycy w greckiej polityce*, s. 207–211.

³⁶ *Letter dated 25 January 1993 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations addressed to the Secretary-General*, S/25158, s. 3, <https://digitallibrary.un.org/record/158388?ln=en&v=-pdf> [dostęp: 5.09.2025].

³⁷ Ibidem.

podstawie konsultacji przeprowadzonych w RB doszedł do wniosku, iż jeden ze stałych członków Rady zdecydowanie sprzeciwiał się uwzględnienia kwestii uznania Macedonii w porządku obrad³⁸. W dniu 3 lutego 1992 roku macedońskie ministerstwo spraw zagranicznych skierowało do Sekretariatu Generalnego ONZ memorandum³⁹, którego celem było wsparcie wniosku o przyjęcie RM do ONZ. Dokument ten stanowił bezpośrednią odpowiedź dyplomatyczną na memorandum Grecji z dnia 25 stycznia 1992 roku, w którym kwestionowano prawne i polityczne podstawy macedońskiej państwowości. Pomimo przesłania wniosku do Komisji ds. Przyjęć Nowych Członków (*Admissions Committee*), żadna ze stron sporu nie wykazywała woli uzyskania konstruktywnego kompromisu. Stanowiska były radykalnie rozbieżne i wzajemnie się wykluczały. Taki impas odpowiadał interesom Grecji, dla której przedłużająca blokada decyzyjna w ONZ oznaczała opóźnienie międzynarodowej legitymizacji Macedonii.

W lutym 1993 r. szef brytyjskiej dyplomacji Douglas Hurd w imieniu trzech członków WE, Wielkiej Brytanii, Francji i Hiszpanii, wystosował pismo do prezydenta K. Gligorowa, w którym poinformował go o podjęciu przez te państwa „działań mających na celu przezwycięzenie trudności w aplikacji Macedonii do ONZ”⁴⁰. Jednocześnie brytyjski minister ostrzegł macedońskiego prezydenta że „dążenie do przyjęcia pod nazwą «Republika Macedonii» jest strategią wysokiego ryzyka i w mojej [tj. Douglasa Hurda] ocenie ma ona niewielkie szanse na sukces”⁴¹.

W marcu nowy minister spraw zagranicznych Macedonii Stevo Crvenkowski⁴² udał się do Nowego Jorku. Podczas spotkania z przewodniczącym Rady Bezpieczeństwa przedstawiono propozycję tekstu rezolucji w sprawie przyjęcia Macedonii do Organizacji⁴³. Ten sam dokument przesłano greckiemu ministrowi spraw zagranicznych Michalisowi Papaconastantinou. W kolejnych tygodniach przedstawiciele dyplomacji macedońskiej i greckiej próbowali uzgodnić kompromisową wersję projektu rezolucji, co jednak nie przełożyło się na zakończenie sporu o nazwę. Ostateczna

³⁸ Д. Малески, op. cit, s. 263–265; Zgodnie z przyjętą praktyką w przypadku sprzeciwu jednego członka Rady Bezpieczeństwa, pozostali nie nalegali na umieszczenie danej sprawy w porządku obrad.

³⁹ ДАPCM, dok. nr 08–525 (*Memorandum regarding the admission of the Republic of Macedonia in the UN and the Greek Memorandum trying to prevent it*, 3.02.1993).

⁴⁰ Informacja na podstawie odpowiedzi prezydenta Gligorowa do ministra Douglasa Hurda, ДАPCM, dok. nr 08–981.

⁴¹ Ibidem.

⁴² W dniach 11–16 lutego odbyła się sesja nadzwyczajna Zgromadzenia Republiki Macedonii, której porządek obrad obejmował jeden punkt, informację o działaniach związanych z przyjęciem Republiki Macedonii do ONZ. Posiedzenie miało charakter niejawny. Podczas debaty zarzucano władzom państwa niekompetencję oraz zdradę interesów państwowych i narodowych. Po zakończeniu sesji, w wyniku ataków części posłów, minister Denko Maleski złożył dymisję, a na pełniącego obowiązki ministra spraw zagranicznych mianowano wicepremiera Stewa Crvenkowskiego, *Стенографски бележки од Четвртото продолжение на Педесет и петтата седница на Собранието на Република Македонија*, 16.02.1993, <https://www.sobranie.mk/WBStorage/Files/55sednica4prod16fev93god.pdf> [dostęp: 1.09.2025].

⁴³ Tekst dokumentu wraz z naniesionymi odręcznie uwagami delegacji macedońskiej, ДАPCM, dok. nr 08–1289.

propozycja przystąpienia RM do ONZ przewidywała jej członkostwo pod tymczasową nazwą Była Jugosłowiańska Republika Macedonii. Strona macedońska odrzucała to rozwiązanie. W liście do przewodniczącego Rady Bezpieczeństwa premier Branko Crvenkowski wyraził głębokie rozczarowanie niemożnością przyjęcia przez Radę „prostego projektu rezolucji w sprawie akcesji nowego członka”. Premier podkreślał, że jego kraj nie życzył sobie, aby w jakikolwiek sposób wiązać go z podmiotowością prawną ówczesnej Jugosławii⁴⁴. Pomimo tych obiekcji strona macedońska postanowiła warunkowo uznać treść rezolucji. Ówczesny przewodniczący Rady Bezpieczeństwa, ambasador Nowej Zelandii Terence O'Brien, poinformował oficjalnie rząd grecki o tej akceptacji. W odpowiedzi grecki minister spraw zagranicznych Michalis Papaconstantinou, 6 kwietnia 1993 r., skierował list do Rady Bezpieczeństwa, w którym stwierdził, że z punktu widzenia Grecji proponowana rezolucja stanowiła dobrą podstawę do dalszych negocjacji. Minister zaakcentował, że ostateczne rozwiązanie powinno łączyć kwestię przyjęcia RM do ONZ pod tymczasową nazwą FYROM z zobowiązaniem stron do pokojowego rozwiązania sporu o nazwę i wdrożeniem „środków budowy zaufania”. M. Papaconstantinou wyraził także sprzeciw wobec ewentualnej prezentacji w siedzibie ONZ flagi Macedonii z wizerunkiem Słońca z Werginy, który Grecja uznawała za integralny i niepodzielny element swojego dziedzictwa kulturowego⁴⁵.

Przewycięzenie impasu pozwoliło Komisji ds. Przyjęć Nowych Członków na przygotowanie raportu S/25544, w którym stwierdzono, że wniosek RM wymagał szczególnych rozwiązań. W związku z tym rekomendowano Radzie Bezpieczeństwa rozważenie przyjęcia państwa pod tymczasową nazwą *The Former Yugoslav Republic of Macedonia* (FYROM)⁴⁶. Na tej podstawie Rada Bezpieczeństwa w dniu 7 kwietnia 1993 roku, podczas 3196 sesji, jednomyślnie przyjęła uchwałę nr 817/93, w której zaleciła Zgromadzeniu Ogólnemu przyjęcie kraju, który ze względu na wszystkie potrzeby ONZ miał być tymczasowo nazywany Byłą Jugosłowiańską Republiką Macedonii, aż do czasu rozstrzygnięcia sporu w sprawie ostatecznej nazwy tego państwa⁴⁷. Na podstawie rekomendacji Rady Bezpieczeństwa Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło 8 kwietnia 1993 Rezolucję 47/225, przyjmując BJRM jako 181 członka ONZ. Przewodniczący Zgromadzenia oświadczył, że rozmowy dotyczące rozwiązania kwestii spornych będą prowadzo-

⁴⁴ *Note by the President of the UN Security Council*, S/25541, <https://digitallibrary.un.org/record/165305?ln=en&v=pdf> [dostęp: 1.09.2025].

⁴⁵ *Letter dated 6 April 1993 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations addressed to the President of the Security Council*, S/25543, <https://digitallibrary.un.org/record/165304?ln=en&v=pdf> [dostęp: 1.09.2025].

⁴⁶ United Nations Security Council, *Report of the Committee on the Admission of New Members Concerning the Application of the Former Yugoslav Republic of Macedonia for Admission to Membership in the United Nations*, S/25544, 7.04.1993, https://digitallibrary.un.org/record/165325?ln=zh_CN&v=pdf [dostęp: 6.09.2025].

⁴⁷ United Nations Security Council, *Resolution 817 (1993)*, S/RES/817(1993), 7.04.1993, <https://digitallibrary.un.org/record/164660> [dostęp: 6.09.2025].

ne przy pośrednictwie współprzewodniczących Konferencji ds. Byłej Jugosławii, Cyrusa Vance’a i Lorda Owena. Prezydent Kiro Gligorow zwrócił się do delegatów Zgromadzenia w języku macedońskim podkreślając, że „przyjęcie Republiki Macedonii do międzynarodowej rodziny narodów jest aktem, dzięki któremu za triumfuje sprawiedliwość i wspaniałym przykładem tego, jak mały i pokojowy naród skorzystał ze swojego prawa do samostanowienia i państwowości oraz jej odpowiedzialność we wspólnocie międzynarodowej w sposób pokojowy i zgodny z prawem”⁴⁸. K. Gligorow złożył także oświadczenie w sprawie niewywieszenia flagi Macedonii przed budynkiem ONZ: „To precedens w historii światowej organizacji, zgodnie z którym w przypadku przyłączenia się kraju nie jest wywieszana jego flaga narodowa”⁴⁹. Dodał, że nikt nie zwracał się do jego kraju z wnioskiem o to jednostronne rozwiązanie.

PODSUMOWANIE

Przyjęcie Macedonii do ONZ w 1993 roku nie było zwykłą, rutynową procedurą. Pierwszy raz w historii ONZ doszło do zmiany nazwy państwa kandydującego, co stanowiło warunek sfinalizowania procesu akcesyjnego. Macedonia została przyjęta pod tymczasową, sztuczną nazwą, a decyzję w tej sprawie uznano za kompromis dyplomatyczny. Działania te nie posiadały odpowiedniego pokrycia w zapisach Karty NZ, ani we wspomnianej wcześniej opinii MTS. Rada Bezpieczeństwa uznawała spełnienie kryteriów art. 4 Karty NZ, narzucając dodatkowe warunki państwu kandydującemu⁵⁰. Oznaczało to naruszenie prawa do samostanowienia i określania własnej tożsamości państwowej przez Republikę Macedonii. Wybór własnej nazwy stanowi nieodłączne prawo każdego państwa i powinno być wyłącznie przedmiotem jego wewnętrznej jurysdykcji⁵¹. Podczas procesu akcesji państwa macedońskiego naruszono zasadę ograniczonych uprawnień ONZ względem spraw należących do suwerennej decyzji organów państwowych (Karta NZ, art. 2 ust. 7). Przemianowanie Republiki Macedonii na FYROM, uzasadniane koniecznością polityczną, stanowiło naruszenie podstawowych zasad prawa międzynarodowego⁵². Opisywany przypadek pokazał, że ONZ była w stanie odchodzić od własnych reguł proceduralnych i zasady suwerennej równości, jeśli wymagał tego kompromis polityczny.

⁴⁸ ДАРСМ, dok. nr 08–1289 (*Киро Глигоров, Претседател на Република Македонија, Говор на Генералното Собрание на ООН, 8.04.1993*).

⁴⁹ ДАРСМ, dok. nr 08–1289 (*Приемот на Македонија во ООН, 8.04.1993*).

⁵⁰ I. Janev, *Responsibility of the United Nations for Macedonia's accession to the UN*, „Romanian Journal of Political Science” 2006, nr 1, s. 13.

⁵¹ Ibidem, s. 12.

⁵² Ibidem.

W rezolucji 845 (1993) Rada Bezpieczeństwa podkreśliła wagę dalszych negocjacji pod auspicjami ONZ w sprawie ostatecznej nazwy państwa macedońskiego. Spór ten trwał do 2018 roku, gdy na mocy macedońsko-greckiego porozumienia z Prespy ostateczne przyjęto formułę Republika Północnej Macedonii⁵³.

Następstwem przyjęcia tymczasowej nazwy dotyczącej jednego z państw członkowskich ONZ było powstanie rozmaitych wątpliwości proceduralno-prawnych. Namacalnym przejawem tego problemu była kwestia honorowania porządku alfabetycznego państw w harmonogramie wystąpień na forum Zgromadzenia Ogólnego. Powstał spór, czy delegacja FYROM powinna być rejestrowana pod literą „M” (od „Macedonia”) czy „F” (od „Former” – „Była”)⁵⁴. Strona macedońska zabiegała o uznanie swojej konstytucyjnej nazwy i umiejscowienie pod literą „M”, podczas gdy Grecja stanowczo opowiadała się za wariantem „F”⁵⁵. Sekretariat ONZ podjął decyzję kompromisową, umieszczając delegację macedońską pod literą „T” (od angielskiego przedimka „The”, uwzględnionego w pełnej nazwie tymczasowej), tuż za Tajlandią (Thailand)⁵⁶. Decyzję tę władze i społeczeństwo Macedonii uznawały za kontrowersyjną i upokarzającą. Postrzegano ją jako akt pomniejszenia podmiotowości państwa przez najważniejszą organizację międzynarodową. Należy podkreślić, że władze macedońskie zaakceptowały użycie nazwy Była Jugosłowiańska Republika Macedonii wyłącznie w odniesieniu do ONZ, zgodnie z treścią rezolucji Rady Bezpieczeństwa nr 817 (1993). Nigdy nie przyjęły i nie używały skrótu FYROM, który z kolei dość szybko przyjął się na forum międzynarodowym⁵⁷.

Wydarzeniem, które odbiegało od procedury przyjętej w ONZ i jednocześnie miało charakter symboliczny, było niewywieszanie flagi Macedonii przed siedzibą organizacji w chwili przyjęcia tego państwa w poczet członków. Umieszczenie sztandaru nowego członka ONZ wśród flag innych państw członkowskich jest utożsamiane z symboliczną legitymizacją i wizualnym potwierdzeniem zasady równoprawności w ramach społeczności międzynarodowej⁵⁸. Pozbawienie Macedonii

⁵³ *Final Agreement for the Settlement of the Differences as Described in the United Nations Security Council Resolutions 817 (1993) and 845 (1993), the Termination of the Interim Accord of 1995, and the Establishment of a Strategic Partnership between the Parties*, 17.06.2018, <https://www.mfa.gr/images/docs/eidikathemata/agreement.pdf> [dostęp: 7.09.2025].

⁵⁴ L. M. Danforth, *The Macedonian conflict: ethnic nationalism in a transnational world*, Princeton 1995, s. 151.

⁵⁵ International Court of Justice, *Memorial of the former Yugoslav Republic of Macedonia, case concerning the application of Article 11, paragraph 1, of the Interim Accord of 13 September 1995 (FYROM v. Greece)*, the Hague 2009, s. 27.

⁵⁶ Ibidem.

⁵⁷ V. Neofotistos, *Macedonia: what's in a name? [w:] Macedonia and identity politics after the Prespa Agreement*, red. V. Neofotistos, London 2021, s. 8, 11.

⁵⁸ Spór rozwiązano w ramach porozumienia z 13 września 1995 r. na mocy którego Macedonia zobowiązała się zmienić swoją flagę, zob. A. Adamczyk, M. Karadzowski, *Wyzwanie dla tożsamości międzynarodowej Macedonii – grecko-macedoński spór o nazwę państwa*, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej” 2019, t. 17, nr 1, s. 338–339.

prawa do eksponowania własnej flagi stanowiło naruszenie zasady równości suwerennych państw. Skutkowało symboliczną degradacją Macedonii, spychało ją do roli podmiotu „gorszej kategorii”.

Przypadek przystąpienia Republiki Macedonii do ONZ ukazał, jak elastyczna i zarazem niekonsekwentna potrafi być praktyka tej organizacji w sytuacjach wysokiego napięcia politycznego. Pomimo formalnego wypełniania standardowych etapów przyjęcia, proces ten uzupełniono o szereg rozwiązań *ad hoc* (tymczasowa nazwa, administracyjne ustalenia dotyczące flagi i usytuowania delegacji oraz zastosowanie prewencyjnej obecności UNPROFOR). Wprowadzone modyfikacje stworzyły precedens proceduralny. ONZ zastosowało instrumenty polityczne, chcąc pogodzić regulacje prawnomiędzynarodowe z koniecznością rozwiązania sporów politycznych, co podważyło spójność praktyki akcesyjnej w organizacji. Działania te pokazały, że przyjęcie do ONZ i pełnia praw członkowskich mogą być „warunkowe”, zależnie od bieżącej presji politycznej. Przypadek macedoński potwierdził, że w praktyce międzynarodowej upolitycznienie procedur może przesłaniać uniwersalne normy prawne. Grecja nie złamała *explicite* żadnego warunku Karty NZ, ale drogą dyplomatyczną potrafiła dorprowadzić do instrumentalizacji procedur międzynarodowych, które formalnie są dostępne dla każdego członka organizacji. Zależnie od kontekstu mogą one być przekształcane w narzędzia realizacji partykularnych interesów państwowych czy narodowych. Brak mechanizmu kontroli nad działaniami prowadzącymi do upolitycznienia uniwersalnych norm prawa międzynarodowego sprawia, że system ten jest podatny na erozję. Przypadek przyjęcia Macedonii do ONZ ujawnił napięcie pomiędzy zasadą suwerennej równości państw a polityczną naturą decyzji Rady Bezpieczeństwa i Zgromadzenia Ogólnego. Choć państwo spełniało wszystkie kryteria art. 4 Karty NZ, jego akcesja została uzależniona od czynników pozaprawnych, co stanowiło odejście od dotychczasowej praktyki organizacji. Tym samym procedura przyjęcia Macedonii w 1993 roku potwierdziła, że w warunkach sporów tożsamościowych ONZ może stosować elastyczne, nieformalnie negocjowane rozwiązania, kosztem spójności zasad członkostwa.

BIBLIOGRAFIA

Źródła archiwalne

Državen Arhiv na Republika Severna Makedonija (DARSM) [Државен Архив на Република Северна Македонија (ДАРСМ)], kolekcja 1386, dział 801, nr 08–1427; 8–525; 08–981; 08–1289; 08–1427; 08–1561; 08–2585; 08–2951.

Akty prawne i dokumenty

Amandmani I i II na Ustavot na Republika Makedonija [w:] „Služben vesnik na Republika Makedonija” [Амандмани I и II на Уставот на Република Македонија [w:] „Службен весник на Република Македонија”], t. 48, nr 1, 10.01.1992, s. 1.

- Declaration on the former Yugoslavia. Conclusions of the European Council 26/27 June 1992*, 92/254, 27.06.1992, „European Political Cooperation Documentation Bulletin” 1992, t. 8, s. 213, <http://aei.pitt.edu/36872/1/A2881.pdf> [dostęp: 1.09.2025].
- Extraordinary EPC Ministerial Meeting, Brussels, *Declaration on the Guidelines on the recognition of new states in Eastern Europe and in the Soviet Union*, 16.12.1991, Annex II, <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n91/497/20/pdf/n9149720.pdf> [dostęp: 20.08.2025].
- Extraordinary EPC Ministerial Meeting, Brussels, *Declaration on Yugoslavia*, 16.12.1991, „British Yearbook of International Law” 1991, s. 560–561.
- Final Agreement for the Settlement of the Differences as Described in the United Nations Security Council Resolutions 817 (1993) and 845 (1993), the Termination of the Interim Accord of 1995, and the Establishment of a Strategic Partnership between the Parties*, 17.06.2018, <https://www.mfa.gr/images/docs/eidikathemata/agreement.pdf> [dostęp: 7.09.2025].
- George W. Bush Joint Statement with Prime Minister John Major of the United Kingdom on the Former Yugoslavia*, 20.12.1992, <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/joint-statement-with-prime-minister-john-major-the-united-kingdom-the-former-yugoslavia> [dostęp: 1.09.2025].
- International Court of Justice, *Advisory opinion*, 28.05.1948, <https://www.icjij.org/index.php/node/103739> [dostęp: 6.09.2025].
- International Court of Justice, *Memorial of the former Yugoslav Republic of Macedonia, case concerning the application of Article 11, paragraph 1, of the Interim Accord of 13 September 1995 (FYROM v. Greece)*, the Hague 2009, s. 27.
- Letter dated 25 January 1993 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations addressed to the Secretary-General*, S/25158, s. 3, <https://digitallibrary.un.org/record/158388?ln=en&v=pdf> [dostęp: 5.09.2025].
- Letter dated 6 April 1993 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations addressed to the President of the Security Council*, S/25543, <https://digitallibrary.un.org/record/165304?ln=en&v=pdf> [dostęp: 1.09.2025].
- Letter dated 25 January 1993 from the Permanent Representative of Greece to the United Nations addressed to the Secretary-General*, S/25158, s. 3, <https://digitallibrary.un.org/record/158388?ln=en&v=pdf> [dostęp: 5.09.2025].
- Note by the President of the UN Security Council*, S/25541, <https://digitallibrary.un.org/record/165305?ln=en&v=pdf> [dostęp: 1.09.2025].
- Statement by the Presidency of the European Community on the recognition of Yugoslav Republics*, 9/92, 15.01.1992, „European Political Cooperation Documentation Bulletin” 1992, t. 8, s. 71, <http://aei.pitt.edu/36872/1/A2881.pdf> [dostęp: 1.09.2025].
- Statement on the Former Yugoslav Republic of Macedonia by an Informal Meeting of Ministers for Foreign Affairs in Guimaraes on 1 and 2 May 1992*, 92/164, 4.05.1992, „European Political Cooperation Documentation Bulletin” 1992, t. 8, s. 213, <http://aei.pitt.edu/36872/1/A2881.pdf> [dostęp: 1.09.2025].
- Statement on United States Recognition of the Former Yugoslav Republics*, 7.04.1992, <http://bushlibrary.tamu.edu/research/papers/1992/92040705.html> [dostęp: 1.09.2025].
- Stenografski Beležki od Četvrtoto prodolženie na Pedeset I pettata sednica na Sobranieto na Republika Makedonija, održana na 16 fevruari 1993 godina* [Стенографски бележки од Четвртото продолжение на Педесет и петтата седница на Собранието на Република Македонија, 16.02.1993, <https://www.sobranie.mk/WBStorage/Files/55sednica4prod16fev93god.pdf> [dostęp: 1.09.2025].
- United Nations General Assembly, *Resolution 47/225*, 8.04.1993, <https://docs.un.org/en/A/RES/47/225> [dostęp: 6.09.2025].
- United Nations Security Council, *Report of the Committee on the Admission of New Members Concerning the Application of the Former Yugoslav Republic of Macedonia for Admission to Membership in the United Nations*, S/25544, 7.04.1993, https://digitallibrary.un.org/record/165325?ln=zh_CN&v=pdf [dostęp: 6.09.2025].

- United Nations Security Council, *Resolution 817*, S/RES/817, 7.04.1993, <https://digitallibrary.un.org/record/164660?v=pdf> [dostęp: 6.09.2025].
- United Nations Security Council, *Resolution 845*, 18.06.1993, <https://digitallibrary.un.org/record/168082?v=pdf> [dostęp: 7.09.2025].
- Yugoslavia Peace Conference, *Arbitration Commission, opinion No. 6*, 11.01.1992, „International Legal Materials” 1992, t. 21, nr 6, s. 1507–1511.

Wspomnienia

- Gligorov K., *Makedonija e se što imame*, Skopje 2001 [Глигоров К., *Македонија е сè што имаме*, Скопје 2001].
- Maleski D., *Bebeto od katran. Makedonija vo meѓunarodnite odnosi (1991–1993)*, Skopje 2012 [Малески Д., *Бебето од катран: Македонија во меѓународните односи: (1991–1993)*, Скопје 2012].
- Owen D., *Balkan Odyssey*, New York 1995.
- Skyllakakis T., *Sto onoma iis Makedonias*, Athina 1995 [Σκυλακάκης Θ., *Στο όνομα της Μακεδονίας*, Αθήνα 1995].

Opracowania

- Adamczyk A., Karadoski M., *Wyzwanie dla tożsamości międzynarodowej Macedonii – greckomacedoński spór o nazwę państwa*, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej” 2019, t. 17, z. 1, s. 338–339.
- Danforth L. M., *The Macedonian conflict: ethnic nationalism in a transnational world*, Princeton 1995.
- Janev I., *Responsibility of the United Nations for Macedonia's accession to the UN*, „Romanian Journal of Political Science” 2006, nr 1, s. 12–13.
- Korzeniewska-Wisniewska M., *Serbowie jako mniejszość w warunkach transformacji politycznej w państwach byłej Jugosławii 1995–2016*, Kraków 2017.
- Neofotistos V., *Macedonia and identity politics after the Prespa Agreement*, Londyn 2021.
- Sievers L., Daws S., *The Procedure of the UN Security Council, fourth edition*, Oxford 2014, s. 421–422.
- Sokalski J. H., *An ounce of prevention: Macedonia and the UN experience in preventive diplomacy*, Washington 2003.
- Stawowy-Kawka I., *Albańczycy w Macedonii 1944–2001*, Kraków 2014.
- Stawowy-Kawka I., *Republika Macedonii i Macedończycy w greckiej polityce po 1991 r.* [w:] *Macedoński dyskurs niepodległościowy. Historia – kultura – literatura – język – media*, red. I. Stawowy-Kawka, M. Kawka, Kraków 2011, s. 203–212.
- Woźnica R., *Miejsce Macedonii w polityce zagranicznej Bułgarii po 1991 roku* [w:] *Macedoński dyskurs niepodległościowy. Historia – kultura – literatura – język – media*, red. I. Stawowy-Kawka, M. Kawka, Kraków 2011, s. 233–242.
- Woźnica R., *Działalność Komisji Badintera w kontekście uznania państw powstałych po rozpadzie Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii*, „Politeja” 2025, t. 22, nr 2, s. 255–274.
- Zahariadis N., *Greek policy toward the Former Yugoslav Republic of Macedonia 1991–1995*, „Journal of Modern Greek Studies” 1996, t. 14, nr 2, s. 303–327.

Prasa

- Edinstvena prečka e povtorno Grcija*, „Nowa Makedonija”, 3.05.1992, s. 1 [Единствена пречка е повторно Грција, „Нова Македонија”, 3.05.1992, с. 1].